

4. De Oostenrijkse Successieoorlog 1740-1748.

Waarom ik u in dit hoofdstuk wil confronteren met deze oorlog en uitvoerig de belegering en val van de vestingstad Bergen op Zoom beschrijf heeft als reden, dat deze oorlog mijn voorvader Augustinus uiteindelijk in Amersfoort bracht na een zeer roerige periode als beroepssoldaat te hebben meegemaakt. De stad Bergen op Zoom en omringende fortificaties waren voor zijn regiment bekend gebied, daar dit regiment vanaf 1737 tot 1746 een vast onderdeel van het garnizoen vormde met meerdere eskadrons. Ook daarna blijkt dit regiment met één of meerdere eskadrons in Bergen op Zoom en omgeving actief deel genomen te hebben aan de verdediging, zoals beschreven in het hoofdstuk Belegering en val van Bergen op Zoom, zie bladzijden 10 en 11.

De Pragmatieke Sanctie en de daaruit voortvloeiende oorlogen.

De koning van Oostenrijk en keizer van het Heilige Roomse Rijk (van 1711 tot 1740), Karel VI had zich indertijd gerealiseerd, dat de belangen van vorst en staat reeds zozeer met elkaar vervlochten waren, dat een wisseling van heerser niet als een onbelangrijke aangelegenheid moest worden beschouwd en verregaande consequenties kon hebben. Hij had twee dochters en zijn enige zoon was reeds kort na de geboorte overleden. Volgens het erfrecht was zijn opvolging door zijn dochter Maria Theresia niet toegestaan. Hij liet in de Statenvergaderingen van de Habsburgse landen, in de zogenaamde Pragmatieke Sanctie uitspreken, dat deze verspreid liggende en eigenlijk slechts door de persoon van de vorst verenigde landen, één en ondeelbaar waren. Daarna voerde hij kostbare en, zoals zou blijken, vergeefse onderhandelingen, met tal van staten om Maria Theresia's successie veilig te stellen. Karel VI verzuimde echter zijn dochter een goed uitgerust en georganiseerd leger na te laten, om desnoods haar autoriteit af te kunnen dwingen.

Toen Maria Theresia (geb. Wenen 13 mei 1717) haar vader keizer Karel VI ná diens dood op 20 oktober 1740 opvolgde, was dit voor een aantal staten niet acceptabel. De latere Rooms Duitse keizer Karel VII (1742-1745) genaamd Karel Albert keurvorst van Beieren, koning Filips V van Spanje en koning August III van Polen meenden recht te hebben op de troon.

Hoewel Spanje in 1725 en Pruisen in 1728 de pragmatieke Sanctie hadden ondertekend evenals Engeland in 1731 en de Republiek in 1732, hielden eerstgenoemde twee landen zich uiteindelijk niet aan deze overeenkomst. Beieren dat niet had getekend, was reeds lang tegenstander van dit verdrag geweest. De troonopvolging door een vrouw werd na de dood van keizer Karel VI door genoemde staten dan ook niet geaccepteerd en men voelden zich vrij om Maria Theresia haar nieuwe status aan te vechten.

Toen de Oostenrijkse Successieoorlog eind 1740 uitbrak was de Oostenrijkse schatkist bijna leeg, het leger onderbemand en de verdedigingswerken merendeels zwak door achterstallig onderhoud en niet tijdige modernisering daarvan.

In deze onzekere dynastieke periode braken de vijandelijkheden uit met de invasie van Silezië door koning Frederik II (genoemd "de Grote") van Pruisen op 16-12-1740.

Oostenrijk werd verslagen en tekende in Berlijn op 28-7-1742 het vredesverdrag, waarbij Silezië werd toegewezen aan Pruisen (einde van de Eerste Silezische Oorlog). In 1745 probeerde Oostenrijk Silezië te heroveren, maar ook dit keer werd zij verslagen en behield Pruisen haar verovering (einde van de Tweede Silezische Oorlog).

De Pruisen.

Het toenmalige koninkrijk Pruisen heeft zich in een betrekkelijk korte periode verheven tot een natie, waarmede de grote mogendheden rekening dienden te houden.

Het gezag over Pruisen werd door het huis Hohenzollern uitgeoefend. Het koninkrijk Pruisen behoorde, met uitzondering van Oost-Pruisen, tot het Heilige Roomse Rijk.

De Keizer van dit rijk van deelstaten en koninkrijken, was verantwoordelijk voor het totale heilige Roomse rijk van Duitse staten.

De keurvorst van Brandenburg, Frederik III (Keurvorst 1688-1701 – Koning 1701-1713), bijgenaamd der krumme Fritz, mocht zich in 1701 koning van Pruisen noemen.

Deze titel kreeg hij van de Oostenrijkse keizer Leopold I ten geschenke, omdat Frederik III beloofd had in de Spaanse Successie-oorlog de zijde van de keizer te zullen kiezen.

Zo verkreeg hij het koningschap van Pruisen als Frederik I, wat hem tevens een fors bedrag heeft gekost. De naam Brandenburg verdween, want van Brandenburg was hij slechts keurvorst. Hij was de zoon van de Grote Keurvorst Frederik Willem en Louise Henriëtte van Nassau, dochter van Frederik Hendrik van Oranje en Amalia van Solms.

Zijn zoon Frederik Willem I (Koning 1713-1740) voerde een wat wisselvallige buitenlandse politiek. Nu eens sloot hij met de één en dan weer met de ander een bondgenootschap. Dat leverde hem uiteindelijk Voor-Pommeren met de stad Stettin en enkele eilanden in de Oostzee op. Hij bracht belangrijke hervormingen tot stand op het gebied van de financiën en het bestuur, wat zeer noodzakelijk was gezien de grote staatsschuld die hij na de dood van zijn vader als erfenis mee kreeg.

Een oorlogszuchtige politiek voerde hij echter niet. Dat is des te verwonderlijker omdat hij een merkwaardige, allesoverheersende belangstelling had voor zijn leger. Hoewel hij voor zichzelf zeer zuinig was, op het gierige af, telde zijn leger maar liefst 80.000 man.

Dat was evenveel als ruim dertig procent van de hele bevolking van zijn staat.

Niet minder dan 70% van de staatsuitgaven werd aan het leger besteed.

Het Pruisische leger werd uitgebouwd tot een modern, goed geoefend, gedisciplineerd en efficiënt leger. De bevolking van het platte land werd geregistreerd en per district voor de bemanning van de regimenten verantwoordelijk gehouden. Eenmaal gerekruteerd diende men in principe levenslang, maar men hoefde in vreedstijd slechts drie maanden per jaar op te komen, zodat de overige negen maanden productieve arbeid kon worden verricht op het landgoed van de heer of in de stedelijke nijverheid. Volgens dit systeem fungeerde de Jonker (adel) beurtelings als grondbezitter en als officier. Dit in elkaar haken van civiele en militaire taken heeft mede geleid tot de militarisering van het sociale leven in Pruisen. Zijn zoon Frederik II kwam dus goed beslagen ten ijs toen hij in december 1740 Silezië binnen viel, en dit gebied ten koste van zware verliezen aan mensenlevens en materiële goederen wist te veroveren op de Oostenrijkers.

In de 17e en 18e eeuw werden oorlogen betrekkelijk makkelijk begonnen en beëindigd, al naar gelang de uitkomst van de strategische berekeningen in de één of andere richting

leek te gaan. Frederik II bijvoorbeeld brak de oorlog tegen Maria Theresia tweemaal af om hem kort daarna weer te beginnen. Ook de wisselingen in bondgenootschappen kon tot ingrijpende wijziging in machtsverhoudingen leiden. De diplomatie speelde dan ook een cruciale rol, waarbij wisseling van bondgenootschappen geen ongebruikelijke daad was. De vriend van heden is morgen de vijand.

Het heeft voor de inwoners van Silezië wel degelijk een groot verschil gemaakt of zij onder de Donau-Monarchie (Oostenrijk-Hongarije) of onder het Pruisische bewind moesten leven. De Bourgondische levensstijl of de strakke gedisciplineerde aanpak van de Pruisen, had de nodige consequenties voor de bewoners van deze veroverde Oostenrijkse provincie. De verhouding tussen Oostenrijk en Pruisen, bleef tot in de 19^e eeuw onder druk staan. Het zogenaamde Oostenrijks-Pruisische dualisme was voor beide staten de erfenis uit de tijd van Maria Theresia en Frederik II.

Maria Theresia 1717-1780 van Oostenrijk

Overige partijen in het conflict.

Na 1741 waren bijna alle Europese mogendheden betrokken in het conflict, maar het langst werd gevochten om het bezit van Silezië door Pruisen en Oostenrijk. De eeuwige bondgenoten van Frankrijk en Pruisen waren respectievelijk Spanje en Beieren.

Maria was een voortvarend vorstin. Ze verdubbelde het aantal troepen in haar leger, reorganiseerde de belastingen zodat het leger en de regering een stabiele jaarlijkse begroting en voldoende inkomsten zouden hebben. Voorts centraliseerde zij de regering.

In het oosten heerste Tsarina Elisabeth Petrovna I van de Romanov-dynastie - geb. 18 december 1709 en overleden 25 december 1761 – Tsarina (Keizerin) van Rusland vanaf eind 1741. Als bondgenote van Oostenrijk vormde zij een belangrijke machtsfactor. Voor Pruisen was Rusland een tegenstander van formaat, waarmee het serieus rekening moest houden. De slechte financiële situatie waarin Rusland echter rond 1740 verkeerde, noodzaakte deze grootmacht om zich terughoudend op te stellen.

Na 1746 voerde Rusland een pro-Franse politiek, waarna ze weer de Oostenrijkse kant koos in de Zevenjarige Oorlog (1756-1763) vanwege een verbond met keizerin Maria Theresia van Oostenrijk

De Polen vormden, gezien hun afhankelijkheid van Rusland, géén partij van betekenis. Frederik August, koning van Polen keerde zich weliswaar vanaf het begin tegen Maria Theresia, maar na 1742 ging hij, vanwege de groeiende macht van de Pruisische Hohenzollerns, over naar de kant van de Habsburgers.

Lodewijk XV 1710-1774 van Frankrijk

De oorlog werd vanaf 1744 voornamelijk uitgevochten in de Lage Landen, waarop de Franse koning Lodewijk XV zijn oog had laten vallen. Oostenrijk werd gesteund door Groot-Brittannië plus Hannover dat onder gezag van koning George II van Groot-Brittannië stond.

Ook Sardinië en Saksen waren de belangrijke tijdelijke bondgenoten van Oostenrijk. De Republiek der Verenigde Nederlanden nam als bondgenoot een aparte plaats in.

De Republiek als partij in het conflict.

De Republiek was door haar verdragsverplichtingen met Engeland en Oostenrijk in een positie dat zij deze staten moest bijstaan ingeval van oorlog. Anderzijds had de Republiek goede betrekkingen en economische belangen die de verhouding tot Frankrijk beïnvloedden. Ook de publieke voorkeur was pro Frans.

De Republiek had géén direct belang bij een oorlog met Frankrijk, zolang dit land ons grondgebied en handelsbelangen respecteerde.

Hierdoor kan men de halfslachtige houding van de Republiek in deze oorlog verklaren, waardoor partijdigheid en neutraliteit door elkaar liepen. Wij zaten midden tussen de strijdende partijen met Frankrijk aan de Zuidgrens, Pruisen in het Oosten en Engeland in het Westen. In het Barrièretractaat met Oostenrijk had de Republiek zich verplicht de verdediging van zes Barrièresteden en het fort De Knocke op zich te nemen.

Toen Frankrijk de Oostenrijkse Nederlanden in 1744 binnenviel, had het slechts de oorlog aan Oostenrijk en Engeland verklaard, waardoor onze militairen in een onduidelijke situatie verkeerden doordat de Republiek niet in staat van oorlog was.

De forten van het Staatse Leger in de Oostenrijkse Nederlanden.

Zelfs tijdens onze deelname aan de diverse veldslagen had ons leger met deze situatie te maken. Na de Franse inval van Staats Vlaanderen in 1747 was de Republiek gedwongen aan Frankrijk de oorlog te verklaren.

Luxemburg als provincie van het Oostenrijkse Keizerrijk (1740-1748)

Het hertogdom Luxemburg dat toentertijd globaal bestond uit de huidige Belgische provincie Luxemburg en het Groothertogdom Luxemburg, behoorde vanaf 8 mei 1713 tot de annexatie door Frankrijk medio december 1792, tot de Oostenrijkse Nederlanden. Toen de provincie Luxemburg tot het Oostenrijkse grondgebied behoorde, had het Staatse leger het recht om ook daar haar soldaten te werven. In de periode 1715-1716 heeft er zelfs een Staats Artillerie regiment dienst gedaan als onderdeel van het garnizoen onder bevel van Peter Willem Baron van Verschuer.

Daarna hebben er geen Staatse troepen meer deel uitgemaakt van het garnizoen.

Op 28 april 1793 kreeg Oostenrijk wederom het bestuur in handen tot 1 oktober 1795, waarna Frankrijk onder Napoleon het Luxemburgse grondgebied in bezit nam en annexeerde tot 1 februari 1814.

Luxemburg werd in de Napoleontische tijd omgevormd tot Département des Forêts.

Op het Wener Congres (1814-1815) werd Luxemburg tot groothertogdom verheven en kwam het op 16.03.1815 in bezit van koning Willem I van Nederland. Augustinus Siebenborn was dus officieel Oostenrijks staatsburger toen hij als dragonder zijn intrede deed bij het Staatse leger omstreeks 1742.

Vesting Luxemburg

De strategische ligging van Luxemburg, dat de toegang vormde tot het Heilige Roomse Duitse rijk, was voor Oostenrijk van groot belang. De vestingstad Luxemburg met o.a. de fortificatie (de Bock) op de Bockrots werd in de periode 1744-1745 verder uitgebouwd tot een verdedigingsbolwerk van formaat. De toegang tot dit verdedigingswerk was slechts vanuit het westen bereikbaar, en makkelijk te verdedigen. De fortificaties werden door een gangenstelsel van 23 kilometer met elkaar verbonden. De vesting werd als moeilijk neembaar beschouwd en kon een langdurig beleg weerstaan.

Het fort op de rots werd het Gibraltar van het Noorden genoemd.

De Franse aanval in 1744 op de Oostenrijkse Nederlanden richtte zich met een grote overmacht op de verzwakte en onderbemande fortificaties van de Barrièresteden.

De Fransen hielden echter rekening met een tegenaanval vanuit Luxemburg en legerden tussen de rivieren Meuse en Moselle een troepenmacht van 17.000 man onder bevel van veldmaarschalk Coigny (1670-1759).

Augustinus zijn thuisland bleef gedurende de oorlog buiten het strijdtoneel.

Overzicht van de oorlogshandelingen vanaf 1743 tot en met 1748.

Hieronder geeft ik een aantal belangrijke gebeurtenissen en omstandigheden weer, waardoor de Republiek direct militair betrokken werd bij deze oorlog.

Slag bij Dettingen

Reeds in 1743 was een Staatse legermacht van 20.000 man op last van koning George II van Engeland naar Dettingen (Beieren) gezonden, om samen met Oostenrijk en Engeland deel te nemen aan een veldslag tegen Frankrijk in het Heilige Roomse Rijk. Deze slag werd door het Staatse leger gemist (27 juni 1743) omdat het vertrek van de troepen zodanig werd uitgesteld, dat ons leger maanden te laat kwam en de slag gestreden was met een overwinning voor de geallieerde troepen.(Engelse, Hannoverse en Oostenrijkers).

De verovering door de Fransen van de Oostenrijkse Nederlanden.

Op 17 mei 1744 begon Frankrijk een veroveringsoorlog in de Oostenrijkse Nederlanden, onder aanvoering van veldmaarschalk Noailles marcheerde op 17 mei een leger van 62.000 man (47 bataljons en 27 squadrons) vanuit Lille via de brug bij Waasten (Warneton) naar Menin, waar omstreeks 28 mei werd begonnen met de belegering van deze barrièrestad. Op 5 juni capituleerde het garnizoen van Menin en Yper werd na negen dagen belegering op 24 juni door de Fransen ingenomen.

Ook Veurne en fort De Knocke vielen op 29 juni zonder al te veel weerstand in handen van de Fransen. De Staatse garnizoenen gaven de strijd tegen een grote overmacht betrekkelijk snel op.

Voorts werd een legermacht van 33 bataljons en 47 quadrons onder bevel van de op 26 maart 1744 tot Maarschalk bevorderde Maurits graaf van Saksen, in het Frans Maurice de Saxe (1696-1750), en de Luitenant-generaal Ulrich Friedrich Waldemar Graaf van Löwendahl (1700-1755) als “corps d’observation” achter de hand gehouden. Maurits van Saksen, was een opmerkelijke figuur. Deze koninklijke bastaard - hij was een zoon van Augustus II van Polen en Anna van Königsmark - was door een leven vol weergalozes politieke, militaire en amoureuze avonturen verre van gezond. Hij was echter een bekwaam en gedreven militair met strategisch inzicht.

De Staatse troepen, zo genoemd omdat zij onder gezag van de Staten-Generaal stonden, waren volgens het Barrièreverdrag van 1715 verplicht de verdediging van het fort De Knocke en de barrièresteden Namen, Doornik, Menen, Waasten, Ieper en Veurne op zich te nemen. Op papier waren er in 1744 ca. 20.000 man – 55 bataljons - Staatse troepen in de garnizoenen beschikbaar. De geallieerden hadden theoretisch ca. 64.000 man veldtroepen beschikbaar, waaronder 22.000 man Engelse- en 16.000 Hannoverse troepen. De gebrekkige staat van de fortificaties en de onderbezetting van de garnizoenen was bij lange na niet opgewassen tegen de Franse suprematie.

De jarenlange bezuinigingen op het defensiebudget van Oostenrijk en de Republiek, werden nu keihard aan de kaak gesteld. In november 1744 werd de oorlogscampagne onderbroken om te overwinteren, en trok de Franse koning zich terug in Parijs.

Het Staatse leger was niet voldoende voorbereid op haar oorlogstaak en beschikte over veel oude of onervaren officieren die niet voor hun taak berekend waren.

Op 13 maart 1739 werd zelfs een 95 jarige officier door de Staten-Generaal aangesteld als compagniescommandant bij het regiment Waalse Dragonders “van Mattha”, namelijk Kapitein-luitenant Thomas de La Haye. De conditie van de bejaarde kapitein was blijkbaar zodanig dat hij voldeed aan de eisen, om leiding te kunnen geven aan een compagnie dragonders. Hij zat rechtop te paard, had een luide stem en voelde zich nog in alle delen soldaat.

Dit extreme voorbeeld geeft aan hoe onrealistisch werd gedacht ook al waren er toen vredesomstandigheden. Ook met de geoefendheid was het ronduit slecht gesteld. Voorts stonden de Fransen veelal met een overmacht aan troepen en wapens tegenover een onderbezette geallieerde strijdmacht.

De jongste derde zoon van de Engelse koning George II, Hertog William Augustus van Cumberland (geb. 15-04-1721) was de opvolger van veldmaarschalk Sir George Wade die in 1745 van zijn commando werd ontheven. Deze oude (72 jaar) zieke man werd mede door zijn slechte verstandhouding met de geallieerde generaals, niet in staat geacht om de Engelse- en geallieerde troepen succesvol te leiden.

Helaas was deze jonge koningszoon - sinds zijn Schotse overwinning door de soldaten “The Butcher” genoemd - nog weinig ervaren en had geen militaire opleiding gehad, zodat het geallieerd opperbevel kwalitatief op achterstand stond ten opzichte van het Franse opperbevel dat uit ervaren officieren bestond. Door de dreiging aan de grenzen van Oostenrijk, kon dit land ook slechts beperkt aan haar verplichtingen voldoen om voldoende troepen beschikbaar te stellen om de Oostenrijkse Nederlanden te verdedigen.

Schotse opstand.

Groot-Brittannië – dat vanaf 1707 tot 1801 door de Act of Union bestond uit Engeland en Schotland - greep deze oorlog aan om tegen Frankrijk een koloniale oorlog te beginnen in India en Noord-Amerika. Frankrijk op haar beurt probeerde Groot-Brittannië buitenspel te zetten door de Schotse opstand van de Jacobieten in 1745, onder leiding van de troonpretendent Charles Edward Stuart bijgenaamd Bonnie Prince Charlie, te steunen. Charles Stuart werd in juli 1745 vanuit Nantes (Frankrijk) door een Frans schip overgebracht naar Moidart (Schotland), slechts vergezeld van “The Seven Men of Moidart”. Hij ging op 25 Juli 1745 in Schotland aan land.

Na enige tijd had hij een troepenmacht van ca. 1000 man verzameld, waarmee hij zijn veroveringstocht begon. Hij riep op 19 augustus 1745 bij Glenfinnan zijn vader uit tot koning Jacobus VII van Schotland, en kreeg daardoor een nog grotere aanhang. Het gezag van de Engelse Koning George II over Schotland werd hiermede ondergraven. Charles Stuart bezette op 17 september 1745 Edinburg, waarna er nog een aantal overwinningen op de Engelsen konden worden geboekt, en hij zich in Edinburg ging voorbereiden op de aanval op Londen. Dit werd uiteindelijk zijn ondergang.

Bij Nairn, ten Oosten van Inverness, werd op 15 april 1746 door de Engelse soldaten uitgebreid de 25^e verjaardag van de Duke gevierd. De Highlanders zagen hier een kans en trokken erop uit om het leger van de Duke 's nachts te overvallen, terwijl zijn soldaten nog aan het feesten waren. Door de mist konden de Schotten het regeringsleger niet

vinden. Ontmoedigd en eigenlijk al gedemoraliseerd trokken de Highlanders terug naar Culloden. De Duke zag zijn kans schoon en trok met ca. 8000 man hen de volgende morgen vroeg achterna.

Op 16 april omstreeks 13.00uur bereikte de Britse troepen de ca. 7000 Schotten.

Terwijl de regeringstroepen massaal begonnen te vuren, trokken de Highlanders als woestelingen naar voren, nauwelijks gecoördineerd en over een drassige heide vol met kuilen gevuld met drab. Op sommige plaatsen werd de eerste Engelse linie doorbroken, maar erachter stonden nog twee linies opgesteld. Toentertijd kwam altijd vanaf de zijkant de cavalerie in actie om de aanvallers op de flank, of nog liever, van achteren aan te vallen, wat nu ook gebeurde. De Highlanders hadden nauwelijks paarden. Zij vielen massaal onder de kogelregens en werden verpletterd onder de paardenhoeven. De Adjudantgeneraal van Charles Stuart genaamd O'Sullivan, de man die de Highlanders vanuit Nairn had laten stoppen op dit drassig stuk heide, riep *All is going to pot* en toen was het gevecht over!

Bonnie had het advies van zijn belangrijkste commandant, Lord George Murray om het gevecht niet op dit drassige vlakke stuk grond aan te gaan, genegeerd en de keuze van O'Sullivan goed bevonden. Een fatale beslissing!

De Schotten verloren aan gewonden en doden naar schatting circa 1000 man, terwijl de Engelse verliezen zich beperkten tot 50 doden en 254 gewonden.

Doordat Engeland en de Republiek in allerijl troepen – waaronder circa 6000 man Staatse troepen – vanuit de Oostenrijkse Nederlanden naar Engeland hadden overgebracht, was de geallieerde slagkracht daar aanzienlijk verminderd. De strategie van de Franse koning was geslaagd. Hij kon mede hierdoor zijn verovering van de Zuidelijke Nederlanden voortvarend en succesvol voortzetten. Deze Engelse overwinning had een hoge prijs!

Slag bij Fontenoy

Maarschalk Maurits van Saksen had een simpel maar duidelijk strijdplan ontwikkeld om de Oostenrijkse Nederlanden in hun totaliteit te veroveren, nadat hij in mei 1744 reeds een aanzienlijk deel zonder al te veel weerstand in handen had gekregen. Hij zou Doornik (Tournai) bestormen en door de aldus verkregen opening op de Schelde de Oostenrijkse Nederlanden verder binnentrekken.

Na de inname van Ieper werd eind april 1745 Doornik door 70.000 man Franse troepen belegerd onder bevel van Maarschalk Van Saksen en Generaal Van Löwendahl. Het strategisch belang van deze vestingstad – die toegang gaf tot de Scheldevallei -was voor de bondgenoten aanleiding om met een troepenmacht van circa 56.000 man te hulp te komen.

De troepenmacht bestond hoofdzakelijk uit Engelse- en Staatse troepen aangevuld met Hannoveranen en een aantal Oostenrijkers. Hiervan namen slechts 46.000 aan de beslissende slag deel.

De hertog Van Cumberland, de Oostenrijkse maarschalk Königseck en de Prins Van Waldeck stonden tegenover maarschalk graaf Maurits van Saksen.

De Fransen verplaatsten ca. 50.000 van hun 70 duizend man oostwaarts om het geallieerde leger, dat uit Brussel kwam, tegemoet te treden. Op 11 mei 1745 troffen de legers elkaar op de plaats die Maurits van Saksen had uitgezocht en geschikt bevonden.

Ook deze veldslag waar wij terughoudend aan deelnamen, werd niet voorafgegaan aan een oorlogsverklaring van de Republiek aan Frankrijk, tot ergernis van Engeland. Het Franse leger – ca. 50.000 man - verzamelde zich op de velden rond het dorpje Fontenoy dicht bij de stad Doornik. De overige 20 duizend man zette de belegering van Doornik voort.

Monsieur le Roi Louis XV kwam in hoogst eigen persoon naar het slagveld om de veldslag met de Engelsen en de Oostenrijkers van nabij te beleven. Zijn Maarschalk, Van Saksen, een meester in de krijgskunde, stond bekend als iemand met nieuwe ideeën omtrent oorlogvoering. Hij kon vlug beslissingen nemen, was sterk in communicatie en legde zijn soldaten de zaken duidelijke en in begrijpelijke taal uit.

De Fransen hadden sinds de Middeleeuwen niet meer gewonnen van de Engelsen. Bovendien was Van Saksen op de dag van het wapentreffen ziek. De man leed aan waterzucht en had juist nu dikke voeten. Hij kon zelfs niet op zijn paard klimmen. Zenuwachtigheid in het Franse kamp. Lodewijk XV zat voortdurend in zijn snuifdoos en krabde regelmatig in zijn pruik. Om ongeveer half zes in de ochtend, toen de eerste mist begon op te trekken, ging de slag haar beginfase in.

De Engelsen nodigden de Fransen uit eerst te schieten. Hun bevelhebber Cumberland was een hoffelijk man. Van Saksen zei wijselijk neen. Na een enkel schot moesten de musketten herladen worden en dat nam veel tijd in beslag (24 handelingen), het juiste moment voor de tegenpartij om de tegenstander dicht te benaderen en neer te maaien. De Engelsen waren inmiddels tot ongeveer vijftig stappen verwijderd van de Fransen. De Franse soldaten stonden oog in oog met hun vijand. Angstige ogenblikken, eeuwig durende seconden gingen voorbij. Geen schot werd gelost. Doodse stilte.

“Fire”

Er galmden salvo's uit honderden Engelse geweren. De lucht stonk meteen naar sulfer. De kogels troffen opvallend veel Fransen. Er vielen meteen 95 doden en raakten 19 officieren en 295 soldaten gewond. Ontredding in het Franse kamp.

Van Saksen greep in, ondanks zijn dikke voeten. Hij had inmiddels een rieten kar gekregen waar hij in kon zitten en die getrokken werd door vier paarden. Hij joeg zijn gespan langs zijn gelederen, gaf de juiste bevelen en wist zijn troepen in een mum van tijd terug in slagorde te brengen. Vanuit de achtergrond bulderden Franse kanonnen. De Franse linies stonden tactisch opgesteld. De ene aan een bosrand, de andere één kilometer noordelijker. Daartussen wrong zich het geallieerde leger dat meer en meer in de sandwichgreep kwam van de Fransen. Van Saksen zag dat het goed was. De Hertog Van Cumberland had de ongelukkige situatie van zijn troepen niet onmiddellijk door. De Hollanders trokken in de richting van Antoing. Van rechts bestookt door dragonders, van voren onder vuur genomen door de troepen bij Antoing en bovendien door zes kanonnen die verdekt waren opgesteld op de linkeroever van de Schelde. Zij weigerden te vechten en zouden zich de hele dag tot een afwachtende houding beperken.

De aanwezigheid van de Hollandse troepen - die weliswaar werkeloos toekeken, maar nog volledig intact waren – verhinderde mede dat de Fransen het behaalde voordeel konden uitbuiten.

De strijd, waaraan dus slechts een deel van het geallieerde leger actief deel nam, bleef onbeslist tot Graaf Van Löwendahl, die in allerijl met 15 eskadrons uit Tournai was overgekomen, rond twee uur 's middags met andere cavalerie eskadrons onder de hertog van Biron en Infanteriebataljons werd ingezet om de beslissende derde fase van de strijd ten gunste van de Fransen te laten uitvallen. Het geallieerde leger moest hierna de aftocht blazen. Van Saksen behaalde de overwinning! Lodewijk XV was buiten zinnen! Onvoorstelbaar! Frankrijk werd trots op zijn koning die vanaf toen "Le bien aimé" werd genoemd. Tijdens deze slag verloren de Fransen circa 7100 man aan doden en gewonden en verloren de Engelse Hannoveraren circa 5000 man aan doden en gewonden. De verliezen aan Oostenrijkse kant zijn niet bekend.

De ervaren Franse maarschalk en generaal waren geen partij voor de jonge 24 jarige ondeskundige Britse legeraanvoerder, die zijn positie als opperbevelhebber te danken had aan zijn vader, de Britse koning George II. Zijn nederlaag tegen de Fransen werd geweten aan de "minderwaardigheid van de Staatse troepen", die door de neutrale politiek van de Republiek zich in een terughoudende positie hadden opgesteld. Frederik de Grote van Pruisen zou naderhand gezegd hebben, een kwartdraai naar rechts of een kwartdraai naar links of zelfs allebei tegelijk, zou de Hertog Van Cumberland de overwinning hebben gebracht tijdens de cruciale fase van de strijd. Na de verloren slag viel Doornik in Franse handen, en was de weg open naar de Scheldevallei voor een verdere opmars in de Oostenrijkse Nederlanden.

Slag bij Recoux.

Na een nieuwe nederlaag van het Engelse-, Hannoverse-, Oostenrijkse- en Hollandse leger tegen de Fransen bij Recoux (bij Luik) op 11-10-1746, lag de weg naar de Republiek open. Maarschalk Van Saksen was erin geslaagd om met een troepenmacht van 120.000 man het geallieerde leger van 80.000 man, onder aanvoering van de opperbevelhebber generaal Prins Charles Alexander van Lorraine (Oostenrijk) en generaal Sir John Ligonier (Engeland), terug te dringen over de rivier de Meuse.

Het Staatse leger dat qua aantal troepen ongeveer gelijk was aan de Engelse inbreng, was links van de linie voor de stad Luik gepositioneerd recht tegenover de grootste concentratie vijandelijke troepen. Het werd door 52 bataljons Franse troepen aangevallen, welke overmacht hen dwong zich terug te trekken. Tijdens deze slag werden circa 5000 geallieerde soldaten gewond of gedood en circa 10.000 Franse soldaten. De stad Luik, behorende tot het tot dan toe neutrale prinsdom Luik, werd door de Fransen ingenomen. Na de slag trokken beide legers zich terug om in winterkwartier te gaan.

De Republiek in oorlog met Frankrijk.

Begin 1747 poogt de Franse koning Lodewijk XV de Republiek aan het verbond met Engeland en Oostenrijk te onttrekken door een gunstige afzonderlijke vrede aan te bieden. Om dat kracht bij te zetten vallen de Franse legers op 17 april 1747 Staats Vlaanderen binnen, en is de Republiek in oorlog met Frankrijk. Sluis wordt op 24 april, Sas van Gent op 30 april en Hulst op 10 mei door de Franse troepen onder Luitenant-generaal Graaf Van Löwendahl ingenomen.

De onderhandelingen over een vrede tussen Frankrijk, Spanje, Engeland en de Republiek, gevoerd op het stadhuis van Breda, worden afgebroken op 20 Mei 1747. De onderhandelingen werden te Aken voortgezet en resulteerde in een vredesverdrag dat op 18 oktober 1748 door alle partijen werd ondertekend.

Stadhouder Willem IV 1711-1751

Stadhouder Prins Willem IV.

De druk op de Staten-Generaal om in deze moeilijke tijden een Oranje tot stadhouder te benoemen, resulteerde in de benoeming van Prins Willem IV tot stadhouder en opperbevelhebber van het leger in de rang van Kapitein-generaal van de Unie op 4 mei 1747 met de titel Erfstadhouder van alle provincies.

Dat had nog veel voeten in de aarde, want over zijn bevoegdheden kon Willem het niet snel eens worden met de Staten-Generaal. Zij legden hem een instructie voor die overeenkwam met de Unie van Utrecht. Willem wilde alleen de eed afleggen op de instructie van zijn voorganger Willem III van Oranje-Nassau.

Prins Willem IV Karel Hendrik Friso werd geboren op 1 september 1711 te Leeuwarden als zoon van Johan Willem Friso (1687-1711) en Maria Louise van Hessen-Kassel.

Willem kreeg meer dan de gebruikelijke militaire opvoeding: hij studeerde aan de Universiteit van Franeker en aan de Universiteit van Utrecht. Hij sprak diverse talen.

Willem IV trouwde op 25 maart 1734 te Londen met Anna van Hannover dochter van George II, koning van Engeland.

Helaas bleek de Prins geen sterke leider te zijn zoals zijn voorvaderen in de vorige eeuw. Hij bleef stadhouder tot zijn dood op 2 oktober 1751 te Huis ten Bosch - 's Gravenhage.

Slag bij Lafelt.

De Slag bij Lafelt, ook bekend als de "Slag bij Maastricht", dat enkele kilometers verder ligt, en waar de slag eigenlijk om te doen was, vond plaats op 2 juli 1747.

Langs de Romeinse heirbaan tussen Tongeren en Maastricht, rond het gehucht Lafelt (tegenwoordig een gehucht van Riemst), troffen de legers elkaar. De Fransen onder leiding van Maurits van Saksen met een troepenmacht van 80.000 man. De geallieerde troepen 60.000 man stonden onder leiding van de Oostenrijkse maarschalk Batthyányi, de Engelse William Augustus Hertog van Cumberland en Generaal Karl August Frederik, vorst van Waldeck, die op 22 april 1745 tot bevelhebber van het Staatse leger was benoemd. Zij vormden samen het geallieerd opperbevel. De strijd bleef lang onbeslist, maar spitste zich mettertijd toe op het strategische Lafelt. Dit werd immers beschouwd als een moeilijk te veroveren natuurlijke schans met wallen waarop nagenoeg

ondoordringbare hagen groeiden. Wellicht bedoelde men hiermee de diverse holle wegen (dienstdoende als een soort loopgraven) in en nabij dit gehucht.

Uiteindelijk slaagde een Ierse brigade, strijdend aan de kant van de Fransen erin, Lafelt te omsingelen en zodoende een fatale bres in de gelederen van de geallieerden te slaan.

De tol die de bloedigste veldslag uit de geschiedenis van Belgisch-Limburg eiste, was bijzonder zwaar: 10.971 gesneuvelden aan Franse zijde, 6707 slachtoffers bij de geallieerden en 3112 afgeslachte paarden.

Wederom bewees de opperbevelhebber Hertog Van Cumberland in deze slag dat hij niet de noodzakelijke kwaliteiten bezat. Door het moedige optreden van de Engelse cavaleriegeneraal Ligonier, kon tijdens deze veldslag een ordelijke terugtrekking van de geallieerde troepen worden gerealiseerd. Helaas werd Ligonier door de Fransen krijgsgevangen gemaakt toen hij met drie regimenten cavalerie een poging ondernam om de dreiging van vernietiging van zijn infanterie op te heffen.

De Hertog Van Cumberland was zeer jaloers op deze generaal die veelvuldig zijn beslissingen bekritiseerde, waardoor zelfs tijdens het gevecht orders en tegenorders elkaar kruisten. De Hertog zelf kreeg tijdens de slag een geestelijke inzinking.

Na deze strijd besloot Frankrijk haar poging om Maastricht te belegeren op te schorten, en haar troepen te verplaatsen naar Bergen op Zoom om te trachten deze vesting in te nemen. De geallieerden trokken zich terug tot Bemelen bij Maastricht.

De drie geallieerde opperbevelhebbers hadden hier hun hoofdkwartier gevestigd.

Lodewijk XV

Mauris van Saksen

Belegering en val van Bergen op Zoom.

Bergen op Zoom, de sterkste vestingstad in Staats Brabant, werd op 12 juli 1747 door een Franse troepenmacht van 20 a 25 duizend man belegerd, die rondom de vesting van de Kraaienberg tot de Wouwsestraatweg werden gesitueerd. Bij Fort "de Roovere" op de Heerlense Heide hadden de Fransen ook een grote troepenmacht gelegerd, die tezamen met de troepen rondom Bergen op Zoom totaal uit circa 71.500 man bestond.

Met een bevolking van circa 7000 zielen en een garnizoen van circa 5200 man nam de stad alle maatregelen om zich te kunnen verdedigen. Een groot deel van de bevolking werd geëvacueerd. Voorts lagen er nog circa 9000 manschappen geallieerde troepen in

Linie naar Halsteren. Enkel dagen voor de belegering was Generaal baron Cromström gearriveerd, die door de Prins van Oranje was benoemd als commandant van het garnizoen.

Generaal Isaac, baron Cromström heeft de maagd van het zuiden, zoals de stad Bergen op Zoom werd genoemd, ondanks zijn hoge leeftijd van 86 jaar en lijdend aan jicht en ernstige doofheid, tot het uiterste verdedigd. Hij werd bijgestaan door de 67 jarige Luitenant-generaal Willem Ludwig prins van Hessen-Phillipsthal die als Gouverneur van de vesting een belangrijke functie en leidinggevende rol vervulde.

De dragonders “van Mattha” waar Augustinus Sevenboom bij diende, behoorden tot de verdedigers van Bergen op Zoom en hebben de belegering door de Fransen troepen meegemaakt. Op 15 augustus kregen de dragonders van Mattha opdracht om bescherming te bieden aan arbeiders die een bres in de Lunette Zeeland moesten dichtten. Zij konden de verleiding niet weerstaan om de Franse soldaten die de bres hadden bezet te verjagen en te achtervolgen in plaats van de arbeiders bescherming te bieden om de bres te kunnen dichtten. Hierdoor lukte het niet deze bres te dichtten.

Toen de Fransen op 16 september na een bestorming (om 04.00 uur ‘s morgens) tot in het centrum van Bergen op Zoom doordrongen, en duidelijk was geworden dat de stad niet langer stand kon houden tegen de Franse overmacht, ontvluchtten beide bevelhebbers tijdig de stad, zodat krijgsgevangenschap werd voorkomen. Cromström ontkwam door zich op een paard te laten tillen en via de Steenbergsepoort - de enige vrijgehouden vluchtweg - de stad te verlaten.

Deze poort bestond uit een betrekkelijk smalle opening in de buitenmuur met een smalle houten brug over de verdedigingsgracht. Hierna gaf Hessen-Philipsthal bevel tot de terugtocht wat rond 09.00 uur in wanorde plaats vond.

Tijdens de daarop volgende achterhoedegevechten raakte hij gewond aan een been. Slechts circa 1200 man, hoofdzakelijk zieken, gewonden en het regiment Rechteren, vielen in handen van de Fransen. Zij werden als krijgsgevangenen afgevoerd.

Cromström ging met een aantal bataljons naar Oudenbosch waaronder waarschijnlijk ook eenheden van het regiment “de Mattha”. Op de heide, ten Zuiden van Oudenbosch, was de legerplaats der Staatse troepen, onder bevel van de generaal Baron van Schwartzberg. Deze troepen hebben daar tijdens het beleg van Bergen op Zoom gelegen en hebben tijdens het beleg de nodige versterkingen aan Bergen op Zoom geleverd. De overige bataljons werden door Cromström naar Tholen, Steenberg en Willemstad gedirigeerd, om de garnizoenen daar te versterken.

De val van Bergen op Zoom, na een maandenlang verwoestend bombardement waarbij het zuidoostelijke deel van de stad waaronder de Gertrudiskerk werd verwoest en de plundering door de Fransen met hun grof geweld tegen de burgerij, maakten diepe

indruk in heel Europa. Het was een oud oorlogsrecht dat een stad die stormenderhand was ingenomen, door de soldaten mocht worden geplunderd, als straf voor het verzet.

Het verlies aan mensenlevens bedroeg aan verdedigers circa 6000 man en aan Franse zijde geschat op 12.000 man. Ook de burgerbevolking had tijdens de strijd circa 400 doden te betreuren. Na de verovering hebben de Franse soldaten op hun strooptocht nog burgers vermoord. Het plunderen heeft een aantal dagen geduurd alvorens werd ingegrepen.

Met de bestorming en een verlies van slechts 137 doden en 260 gewonden was Van Löwendahl erin geslaagd een dreigend verlies in een groot succes te laten omslaan. Hoeveel verdedigers omkwamen of gewond raakten bij de bestorming is niet bekend.

Bevordering Van Löwendahl tot Maarschalk.

Hoewel Koning Lodewijk XV zeer teleurgesteld was over de langdurige belegering van Bergen op Zoom, kreeg Luitenant-generaal Van Löwendahl de rang van Maarschalk. Hoewel in rang gelijk aan maarschalk Maurits van Saksen, bleef Van Löwendahl de tweede plaats innemen bij het Franse opperbevel. Een nieuwe opdracht lag voor de maarschalken klaar namelijk de verovering van Maastricht.

Bevelvoering geallieerde leger.

De geallieerde opperbevelhebbers – Hertog Van Cumberland (Engeland) en veldmaarschalk Graaf Batthyányi (Oostenrijk) en de vorst van Waldeck (de Republiek) – hadden besloten hun troepen te sparen om Maastricht te verdedigen, en hoopten dat Bergen op Zoom de belegering zodanig had kunnen rekken, dat de Fransen het beleg door de herfstregens en koude zouden moeten staken. Een misrekening!

De onderlinge machtsverhoudingen tussen de bevelhebbers en verschillen van inzicht waren verre van optimaal voor een slagvaardige bevelvoering. Ook het onderling belang van de drie grootmachten was niet altijd gelijk, wat de nodige consequenties had.

In 1748 werd door de Geallieerden bij Loon op Zand een troepenmacht geformeerd bestaande uit 58 bataljons voetvolk en 29 eskadrons cavalerie. Met name Engelse-, Oostenrijkse troepen van de prins van Hessen en Staatse troepen van de vorst van Waldeck behoorden tot deze legermacht, die eind augustus en begin september op volle sterkte was. Deze troepen hebben niets ondernomen om Bergen op Zoom te ontzetten. Mede door de inname van Bergen op Zoom door de Fransen, komt er op 16 september 1747 in Breda een garnizoen van circa 11.000 man te liggen.

Vele burgers verlaten de stad.

Maastricht

Tijdens de tachtigjarige oorlog (1568-1648) veroverde stadhouder Frederik Hendrik op zijn veldtocht langs de Maas in 1632 Venlo, Roermond en Maastricht op de Spaanse

troepen De Spanjaarden zouden Venlo en Roermond enkele jaren later weer heroveren, maar Maastricht bleef in handen van De Republiek. In 1673 kwam daar een eind aan met de verovering van Maastricht door de Fransen onder Lodewijk XIV. Bij de vrede van Nijmegen (11 augustus 1678) gesloten tussen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en Frankrijk kwam de stad weer in handen van het Staatse Leger, hoewel het officieel als deel van de Zuidelijke Nederlanden aan Spanje toekwam.

De Staten-Generaal weigerden echter om hun toezegging aan Spanje, om Maastricht na herovering aan hen over te dragen, na te komen. Na beëindiging van de Spaanse Successieoorlog in 1713 werd dit gebied toegekend aan Oostenrijk.

Ook toen weigerden de Staten-Generaal het gezag over de stad uit handen te geven.

In het verdrag van Fontainebleau van 8 november 1785, deed de Oostenrijkse Keizer Jozef II tegen betaling van een afkoopsom van 9,5 miljoen gulden afstand van zijn rechten, en kwam Maastricht officieel in handen van De Republiek.

De belegering en capitulatie van Maastricht tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog.

Medio april 1748 werd Maastricht belegerd door het Franse leger onder aanvoering van de maarschalken Van Saksen en Van Löwendahl. Zij trokken ruim 100.000 manschappen samen, om de stad te belegeren en af te schermen tegen een eventuele ontzettingpoging van de geallieerden.

Tijdens de belegering bevond zich in de vesting een garnizoen van ongeveer 8.000 man. De commandant Hobbe Baron Van Aylva had zich ongeveer 12.000 man gewenst voor een goede verdediging.

Een groot deel van de soldaten vond een onderkomen in zogenaamde barakken, kazernesgebouwen die meestal vlak achter de stadsmuur gelegen waren.

Het garnizoen stond onder bevel van de Oostenrijkse generaal Maréchal en telde 12 bataljons voetvolk en 8 compagnies grenadiers, samen 5300 man Oostenrijkers.

Het Beierse contingent bestond uit 5 bataljons voetvolk, samen 1808 soldaten, waaronder het regiment Botta nr.12 onder bevel van generaal-majoor Hertog Arenberg.

Voorts waren er ook Staatse troepen aan het garnizoen toegevoegd, waaronder genietroepen.

Wie was Hobbe Baron van Aylva – commandant van Maastricht?

Hobbe Baron van Aylva, geboren in 1696 te Wonseradeel als zoon van Tjaard van Aylva, grietman van Wonseradeel en van Margaretha van Gent, overleden op 15 december 1772 in Maastricht. Hij vervulde diverse functies in Staatse krijgsdienst. Op 1 november 1740 werd hij door de Staten-Generaal benoemd tot commandant van de vestingstad Maastricht. Kort voordat het Franse leger Maastricht als laatste oorlogsbuit in handen viel, werd Baron van Aylva nog op 5 mei 1748 door de Prins van Oranje tot Gouverneur van Maastricht benoemd. Hij had de rang van Luitenant-generaal.

Baron van Aylva kreeg van hogerhand bevel om de vestingstad Maastricht over te dragen aan de Fransen, wat op 7 mei 1748 plaats vond. Het beleg van de stad had totaal 22 dagen geduurd, waarbij de verdedigers bekwam en heldhaftig verzet hadden geboden.

Hij kreeg met het garnizoen een eervolle vrije aftocht met behoud van wapens. De maarschalken van Saksen en van Löwendahl deden hun intrede in Maastricht op 10 mei 1748.

Na de overgave werd het gouverneurschap overgenomen door de Fransman Maurice de Courten (geboren 1692) die deze functie vervulde tot de aftocht van de Fransen op 3 februari 1749. Op 26 maart 1749 nam Hobbe baron van Aylva zijn functie over.

Terwijl het Franse leger en het garnizoen van Maastricht in de maand april een strijd op leven en dood voerden, liepen op nog geen 40 kilometer afstand in Aken de vredesonderhandelingen ten einde. In de voorlopige of preliminaire vrede van 30 april werd al vastgelegd, dat alle in de oorlog veroverde gebieden aan de rechtmatige eigenaren zouden worden teruggegeven.

De Franse legerleiding wist dus dat de ingenomen stad Maastricht weer aan het Oostenrijkse Keizerrijk moest worden overgedragen.

De eer van de overwinning en de versterking van zijn onderhandelingspositie waren blijkbaar voor Lodewijk XV te belangrijk om af te zien van de inname van de stad. Gezien het voorlopige vredesakkoord en de bepaling daarin vastgelegd dat de stad weer aan de rechtmatige eigenaar werd teruggegeven, was het begrijpelijk dat de geallieerden verder bloedvergieten en lijden wilden voorkomen en het garnizoen lieten capituleren. Een bestorming en plundering, zoals in Bergen op Zoom, werd hiermede voorkomen. De verdedigers die met opgeheven hoofd de stad konden verlaten volgden met tegenzin het geallieerde bevel tot overgave op.

Dat de Franse bezettingsmacht na het definitieve vredesakkoord van 17 oktober 1748 pas op 3 februari 1749 de aftocht blies, had alles te maken met de winterperiode.

Het transport van troepen in deze periode van het jaar werd meestal vermeden vanwege de weersomstandigheden.

Ook het regiment van Augustinus moet betrokken zijn geweest bij deze laatste episode in de oorlog met Frankrijk., daar kort voor de aanvang van de belegering van Maastricht het regiment begin april Amersfoort verliet, en onder leiding van Generaal Van Trips waarschijnlijk richting strijdtoneel vertrok. Of Augustinus daaraan heeft deelgenomen, is niet vast te stellen. Hij was kort voor het vertrek van zijn regiment, begin maart, gehuwd te Amersfoort en bovendien liep zijn zesjarig contract af in dat jaar.

Einde van de Oostenrijkse Successieoorlog.

De vrede van Aken, ook wel de “Vrede van Aix-la-Chapelle” genoemd, werd ondertekend op 17 oktober 1748 en maakte een eind aan de Oostenrijkse Successieoorlog, die eind 1740 was begonnen.

Het vredesverdrag werd getekend in de *Rote Saal* in het stadhuis van Aken.

Onder de bepaling van het vredesakkoord behield Oostenrijk het bewind over de Zuidelijke Nederlanden. Silezië kwam toe aan Pruisen en de hertogdommen Parma en Piacenza werden toegekend aan het Spaanse koningshuis Bourbon. De Republiek kreeg het verloren gebied weer in handen, dankzij de edelmoedige houding van de Franse koning.

De Republiek was ná deze oorlog definitief zijn status als grootmacht kwijt. Zij bouwde haar buitenlandse huurleger af en slankte de Staatse regimenten af tot de minimale vredessterkte van circa 45.000 manschappen.

Het belang van alle oorlogvoerende mogendheden om uiteindelijk met elkaar tot een evenwichtige machtsverdeling te komen, vindt men mede terug in de huwelijken die ná de oorlog tussen de betrokken vorstenhuizen werden gesloten.

Een treffend voorbeeld vormt het huwelijk tussen de jongste dochter van Maria Theresa en de zoon van de Franse koning Lodewijk XV, waardoor de twee voormalige vijanden een familieband kregen die de goede vrede moest bewaren. Zie lijst met het overzicht kinderen van Maria Theresa en Frans Stephan van Lotharingen op bladzijden 17 en 18. Onderstaand overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen die vanaf 1740 plaats hebben gevonden, geven een inzicht in de ontwikkelingen die tot deze oorlog hebben geleid en het verloop daarvan.

Mijn voorvader heeft deze oorlog vanaf zijn indiensttreding bij het “Staatse Leger” tot zijn contractbeëindiging na zes dienstjaren grotendeels meegemaakt. Het leek mij juist om dit politieke hoofdstuk en het daaruit voortvloeiende oorlogsgeweld, dat zijn levensloop zeer ingrijpend heeft beïnvloed, in mijn beschrijving van zijn leven mee te nemen.

Overzicht van de ontwikkelingen tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog 1740-1748.

- 1740 - De Republiek beschikte over een leger van 44.286 manschappen wat een theoretisch cijfer was, gezien de onderbezetting van de regimenten. Om haar verplichting volgens het Barrièretractaat met Oostenrijk na te komen, was zij verplicht ca. 12.000 man daarvan af te staan om de garnizoenen van de Barriëresteden Veurne, Menen, Namen, Doornik, Yperen, Waasten en het fort de Knocke, te bemannen.
Op 15 september 1715 was te Antwerpen het nieuwe Barrièretractaat getekend tussen Oostenrijk en de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden, waarbij de Republiek het recht had om in bovengenoemde plaatsen garnizoenen te vestigen met uitsluiting van alle andere mogendheden.
De circa 45 duizend man Staatse troepen was gebaseerd op vredesomstandigheden en werd, gezien de oorlogsdreiging, in de jaren daarna, al snel opgevoerd met het op sterkte brengen van de bestaande regimenten en het inhuren van buitenlandse roepen. Hierdoor kon een welvarend klein land zich als grootmacht met een leger van circa 100.000 man onder de grootmachten manifesteren.
Groot Brittannië stuurde in maart 1742 totaal circa 40 duizend man naar de Oostenrijkse Nederlanden, conform hun verdragsverplichtingen.
- op 16 december valt Frederik II - Koning van Pruisen - Silezië binnen met 30 bataljons infanterie en 54 eskadrons cavalerie, totaal 28 000 man;
- 1741 - Slag bij Mollwitz (10 april) – de Pruisen onder Frederik II (de Grote) verslaan Oostenrijk in de Eerste Silezische oorlog. Zij lijven deze provincie in na tekening van het vredesakkoord met Oostenrijk op 28-7-1742 te Berlijn;
- Maria Theresia van Habsburg, aartshertogin van Oostenrijk wordt op 25-6-1741 gekroond tot koningin van Hongarije te Pressburg;
- 1742 - Karel VII - Karel Albrecht keurvorst van Beieren- (geboren 1697–

- overleden 1745) was van 1726 tot 1745 keurvorst van Beieren en wordt door zijn broer Clemens August I - keurvorst en aartsbisschop op 12 februari 1742 gekroond tot Keizer van het Heilige Roomse Rijk. Hiermede nam de Oostenrijkse Successieoorlog een andere wending;
- op 14 februari vallen Oostenrijkse troepen Duitsland binnen en wordt München ingenomen. Keizer Karel VII moet zijn stamlanden verlaten.
  - Oostenrijk tekende het vredesakkoord van Berlijn (28-7-1742) en droeg Silezië over aan Frederik de Grote, koning van Pruisen die in 1740 deze rijke provincie was binnengevallen.
- Einde eerste Silezische oorlog;
- 1743 - Maria Theresia werd op 12-5-1743 gekroond tot koningin van Bohemen te Praag;
- slag bij Dettingen am Main (Beieren) begint op 27 juni 1743 – hieraan nam een geallieerd leger van 50000 man deel onder het opperbevel van de Engelse Koning George II die op 17 juni het bevel op zich nam over een troepenmacht bestaande uit Britten, Hannoverse-, Hessense- en Oostenrijkse troepen.
- Hiertegenover stond een leger van 70.000 Franse soldaten onder bevel van de Hertog van Noailles. Dit was de laatste slag waar een Brits vorst zelf het opperbevel in handen nam. Zijn inbreng bij deze slag bleef zeer beperkt omdat zijn paard kort na het begin van het gevecht er vandoor ging waardoor de vorst slechts een korte tijd daadwerkelijk aanwezig was. Zijn zoon, William Augustus Hertog van Cumberland met de rang van Generaal-majoor, was eveneens bij deze slag aanwezig, en gaf leiding aan een eenheid Infanterie waarbij hij gewond raakte aan een been. De koning zijn oppercommandant was de Earl of Stair (John Dalrymple) een 74 jarige Schotse edelman, die geassisteerd werd door de Hertog von Arenberg en maarschalk Neipperg (Oostenrijk) naast Generaal Ilton (Hannoverse troepen).
- De door de Staten-Generaal toegezegde troepenmacht van 20 duizend man, vertrok veel te laat, en bereikte drie maanden na de slag het slagveld. Ook de dragonder regimenten “de Mattha” van Augustinus en “Schlippenbach” onder commando van Casimir Abraham Graaf van Schlippenbach nam aan deze tocht naar Dettingen deel. De slag werd door Oostenrijk & Engeland gewonnen door een strategische fout van de Fransen, die zich langs de Rijn terugtrokken. Totaal verloren de geallieerden 257 doden en werden 1597 man gewond. De Fransen hadden circa 8000 man aan doden en gewonden te betreuren;
- 1744 - Frankrijk verklaart de oorlog aan Oostenrijk (26-3-1744) en Groot Brittannië (18-3-1744), maar nog niet aan de Republiek, die een neutrale positie in nam.
- Nederlandse troepen kregen ná een defensief gevecht met de Fransen, veelal vrije aftocht met behoud van wapens en verdere uitrusting;
  - het Franse Leger viel op 17 mei de Oostenrijkse Nederlanden binnen en veroverde zonder slag of stoot een aantal door staatse garnizoenen verdedigde Barrièresteden aan de grens.
- De Franse legers bezetten daarna de ene vesting na de andere, meestal via een directe capitulatie van het garnizoen, wat ook het geval was bij de inname van Gent, Brugge, Oudenaarde en Oostende.
- De Oostenrijkse Nederlanden waren in 1746 grotendeels in Franse handen;

- in augustus dringt een Pruisische troepenmacht van 80 duizend man Bohemen binnen. Op 16-9-1744 wordt Praag ingenomen;
- 1745 - in januari sluit keurvorst Frederik August II van Saksen een verbond met Oostenrijk, Engeland-Hannover, Rusland en de Republiek der Verenigde Nederlanden waarbij het koninkrijk Pruisen wordt verdeeld;
- met het vredesverdrag van Füssen (22-4-1745) komt Bohemen weer in het bezit van Oostenrijk;
- Slag bij Fontenoy (11 mei)– Maurits van Saksen verslaat Nederlands-Brits leger; onder de Hertog van Cumberland en Prins van Waldeck die met 56 duizend man het onderspit moet delven tegen een Frans leger van ruim 50.000 man, die als onderdeel van een belegeringsmacht van circa 70 duizend man de strijd aanging.
Door deze nederlaag slaagde het geallieerde ontzettingsleger er niet in om de stad Doornik te ontzetten van de Franse belegering, en werd deze stad ingenomen.
De Republiek nam met circa 22.000 soldaten deel aan dit gevecht, wat het Britse aandeel ruim overtrof. Acht duizend man Hannoverse troepen en circa 2000 Oostenrijkers behoorden eveneens tot de geallieerde legermacht.
Het garnizoen van Doornik bestond uit Staatse troepen.
- slag bij Hohenfriedberg in Silezië (4 juni) waar Oostenrijk & Saksen onder aanvoering van de Prins van Lotharingen probeerden het verloren gebied te heroveren op Pruisen. Oostenrijk verloor! Twee legers van elk circa 59.000 manschappen stonden tegenover elkaar. Er vielen totaal circa 12.500 man.
Einde tweede Silezische oorlog;
- op 25 juli gaat Charles Edward Stuart aan land in Glenfinnan (Schotland) en begint de opstand genaamd "Forty Five Rebellion" tegen de Engelse overheersing.
- op 17-9-1745 wordt Edinburgstad door de jonge 23 jarige Bonnie Prince Charlie (Charles Edward Stuart) veroverd.
Hij werd gesteund door de Franse Koning die daarmee een aanzienlijke geallieerde troepenverplaatsing van de Oostenrijkse Nederlanden naar Schotland afdwong. Het grootste deel van de Engelse legereenheden ging huiswaarts.
Ook werden totaal circa 6000 man "Staatse" troepen vanuit de Oostenrijkse Nederlanden naar Engeland verscheept. Hierdoor nam de sterkte van de geallieerde troepenmacht sterk af, en kon Frankrijk voortvarend zijn opmars voortzetten.
- Frans Stephan van Lotharingen echtgenoot van Maria Theresia wordt gekroond (4-10-1745) te Frankfurt am Main tot Keizer van het Heilige Roomse Duitse rijk in aanwezigheid van zijn vrouw;
- 1746 - Slag bij Culloden Moor (16 april) – Schotse opstand neergeslagen onder aanvoering van de Hertog van Cumberland. Het Britse leger bestond uit 8000 man en stond tegenover circa 7000 Hooglanders onder leiding van Bonnie Prince Charlie, die in deze slag als veldheer volledig faalde. De slag duurde 20 minuten.
De Schotten leden een verpletterende nederlaag en de vluchtende soldaten werden door de Britse Dragoons in grote getale neergesabeld.
Bonnie wist, verkleed als boerenmeid, op 20 september 1746 aan gevangenschap te ontkomen, door met een Frans schip van Moidart naar

Frankrijk te vluchten, waar hij arm en verslaafd aan drank in 1788 te Avignon ongehuwd en kinderloos stierf. Het was vanaf 1747 voor de Schotten verboden om een kilt te dragen en doedelzak te spelen of dit instrument te bezitten.

De Engelse koning dacht daarmee de Schotse trots breken.

- Slag bij Rocoux (11 oktober) Een Frans leger van 120.000 man onder Maurits van Saksen verslaat het geallieerde leger van 80.000 man dat onder bevel stond van de generaal Prins Charles Alexander van Lorraine (Oostenrijk) en generaal Sir John Ligonier (Engeland). Ook Staatse troepen namen aan de slag deel. De stad Luik, in het neutrale Prinsdom Luik, viel in Franse handen.
- 1747 - begin april verklaarden Frankrijk en de Republiek der Verenigde Nederlanden elkaar de oorlog, en vielen de Franse Troepen Staats Vlaanderen en Staats Brabant binnen.
  - 10 mei valt Hulst in Franse handen en daarna geheel Staats Vlaanderen;
  - 20 mei worden de vredesonderhandelingen te Breda afgebroken en te Aken voortgezet. Het strijdtoneel was te dichtbij gekomen.
  - 2 juli Slag bij Lafelt (Lauffeld), ook bekend als de Slag bij Maastricht – Fransen verslaan gecombineerd Brits-Nederlands-Oostenrijks leger. Totaal 17.678 gewonden en gesneuvelden en 3112 dode paarden;
  - 12 juli belegering van Bergen op Zoom – het Franse leger onder aanvoering van Luitenant-generaal graaf von Löwendahl (Ulrich Friedrich Woldemar) neemt de onneembaar geachte stad Bergen-op-Zoom in op 16 september na een beleg van drie maanden. Graaf von Löwendahl (geb. 01-04-1700) was in 1743 in Franse dienst gekomen en heeft succesvol gestreden in de Zuidelijke Nederlanden.
Hij werd na de verovering van Bergen op Zoom bevorderd tot Maarschalk. De bejaarde commandant Cromström (oud 86 jaar) vlucht naar veiliger oorden.
- 1748 - De Franse Koning geeft Maurits van Saksen opdracht om, vanwege de eer van hem en Frankrijk, Maastricht als laatste grote vestingstad in te nemen, voordat hij de inmiddels bijna afgeronde voorlopig vredesonderhandelingen wil voortzetten.
Medio april volgt het beleg van de stad en op 7 mei 1748 geeft de gouverneur Hobbe Baron van Aylva, de stad na heldhaftige strijd over aan de Fransen.
Door de oorlogsdrift van de Franse Koning is zijn schatkist bijna leeg. Zijn veroveringen kunnen mede daardoor geen stand houden, wat de geallieerde onderhandelaars uitstekend te pas kwam.
  - op 17 oktober 1748 werd de 2^e vrede van Aken getekend. De Franse Koning Lodewijk XV toonde zich tijdens de vredesonderhandelingen zeer edelmoedig wat de Republiek betrof. Wij verloren geen enkel gebiedsdeel.

De 16 kinderen van Maria Theresia & Frans Stephan van Lothringen (De strategische huwelijken heb ik onderstreept weergegeven)

- Maria Elisabeth (5 februari 1737 - 7 juli 1740)
- Maria Anna (6 oktober 1738; - 19 november 1789) bleef ongehuwd
- Maria Karolina (12 januari 1740 - 25 januari 1741)

- Joseph II (13 maart 1741 - 20 februari 1790), keizer van het Heilig Roomse Rijk
- Marie Christine (13 mei 1742 - 24 juni 1798), vanaf 1766 gehuwd met hertog en landvoogd der Oostenrijkse Nederlanden Albert Casimir van Saksen-Teschen 1738-1822
- Maria Elisabeth (13 juli 1743 - 25 september 1808), Abdis te Innsbruck. Zij was als kind besmet met pokken maar overleefde met littekens in het aangezicht.
- Karel Jozef (1 februari 1745 - 18 januari 1761)
- Maria Amalia (26 februari 1746 - 18 juni 1804), vanaf 1769 gehuwd met hertog Ferdinand van Parma (1751 - 1802)
- Leopold II (5 mei 1747 - 1 maart 1792) huwde in 1754 Marie Louise van Spanje.
- Karolina geb. 17 september 1748, overleden dezelfde dag
- Johanna Gabriela geb. 4 februari 1750 – overl. 23 december 1762 - verloofd met Ferdinand I, Koning der Beide Siciliën (1751 - 1825) – zij overleed voor haar huwelijksvoltrekking aan pokken. Haar zuster Maria Josepha zou haar plaats innemen.
- Maria Josepha (19 maart 1751 - 15 oktober 1767) - verloofd met Ferdinand I, Koning der beide Siciliën (1751 - 1825) ook zij overleed voor het huwelijk kon plaats vinden aan pokken, en haar zuster Maria Carolina volgde haar op!
- Maria Carolina (13 juli 1752 - 7 september 1814) - 1768 gehuwd met Ferdinand I, Koning der Beide Siciliën (1751 - 1825)
- Ferdinand Karel (1 juni 1754 - 24 december 1806), gehuwd met Maria Beatrice d'Este, enig kind en erfgename van Ercole III d'Este, hertog van Modena (1750 - 1829)
- Marie Antoinette (Maria Antonia) (2 november 1755 - 16 oktober 1793) - 1770 gehuwd met Dodelijk XVI, Koning van Frankrijk (1754 - 1793)
- Maximiliaan Frans, (8 december 1756 - 27 juli 1801), Aartsbisschop, Keurvorst van Keulen.

Noten

- Internet: www.Wikipedia.nl – Oostenrijkse Successieoorlog & Frederik I;
- Internet: www.redsashgames.com - Cockpit of Europe – Oostenrijkse Successieoorlog;
- Internet: www.freenet-homepage.de/g.leu/1740-63.htm
- Internet: www.medport.de/lexikon/index.php/Karlstein_a.Main (slag bij Dettingen)
- Internet: www.celticbritain.net/slag-bij-culloden.htm (slag bij Culloden)
- Internet: www.engelfriet.net/Alie/index.html (slag Fontenoy)
- Internet: www.britishbattles.com/battle_fontenoy.htm
- Internet: www.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Lafelt
- Internet: www.xs4all.nl/~verhoefr/Geschiedenis_bestanden/Page2221.htm (Culloden)
- Internet: www.home.versatel.nl/d.van.duijvenbode/geschru.htm (Rusland)
- Internet: www.centreceramique.nl/parijse%20maquette/maquette.1.htm (Maastricht)
- Internet: www.home.versatel.nl/jos-jolanda/vaandel.html (inbreng Genie Maastricht)
- Internet: www.kuk-wehrmacht.de/biograph/f000_1_arenberg.htm (Maastricht)
- Internet: www.worldexplorer.be/pruisen.htm
- Internet: www.nndb.com/people/021/000086760/ - Engels koningshuis
- Boek “Dien fatalen dag” door Dr. O. Van Nimwegen – ISBN 90 74969 04 6 (Berg.op Z.)
- Boek “De zure druiven van 1747” door Bouwclub Wij – 1997.
- Boek Samenwerking en Confrontatie door Gerard A. Geerts ISBN 90 6707 543 4
- Boek “Vredesgarnizoenen” van H. Ringoir 1980
- Boek “De grenzen van Nederland” van A.C.J. de Vrankrijker 1946